

Prieštor pre všetkých

Cudzinci a možnosti ich integrácie v meste Trnava
(skrátaná verzia)

Alena H. Chudžíková

Centrum pre výskum etnicity a kultúry

December 2018

ISF AMIF

Fondy pre oblasť vnútorných záležitostí

Projekt „KapaCity – podpora integrácie cudzincov na lokálnej úrovni“ je spolufinancovaný Európskou úniou z Fondu pre azyl, migráciu a integráciu.

Obsah

ÚVOD	3
TRNAVA AKO MESTO	3
Výzvy – noví ľudia, o ktorých nevieme a málo bytov	4
Trnavskí lokálpatrioti – kto je Trnavčan?	4
CUDZINCI V MESTE	5
„Trnavčania sú taký tvrdý oriešok“ – vzťahy v meste	6
(Ne)stretávanie sa, paralelné svety a skryté konflikty	6
Plusy a mínusy migrácie	7
Cudzinci by sa mali integrovať – čo to znamená?	7
Aktéri integrácie v meste.....	8
Oblasti integrácie a skúsenosti cudzincov s nimi	9
KOMUNIKÁCIA – MESTO O CUDZINCOCH, MESTO K CUDZINCOM a CUDZINCI K MESTU.....	12
Symbolická politika alebo vysielanie signálu navonok	12
Prístup mesta k téme kultúrnej diverzity	13
Hlas cudzincov	13
Mediálne pokrytie migrácie v meste	13
KOMUNITNÁ ANGAŽOVANOSŤ CUDZINCOV – PRIESTOR PRE HĽADANIE SPOLOČNEJ REČI.....	14
MIGRÁCIA A JEJ MIESTO V POLITIKÁCH MESTA	14
VITÁLNA OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ – POTENCIÁL AJ PRE INTEGRAČNÉ AKTIVITY	16
NAMIESTO ZÁVERU: MOŽNOSTI DO BUDÚCNOSTI.....	16

ÚVOD

Migračná politika sa síce tvorí na národnej úrovni a samosprávy teda nemajú veľa možností, ako ovplyvniť to, koľko a akých migrantov do krajiny príde. Majú však pomerne široké pole pôsobnosti vo vzťahu k integračným politikám, resp. politikám diverzity, ktoré môžu vytvárať a implementovať na svojich územiach v závislosti od lokálneho kontextu.

Do Trnavy v posledných rokoch vďaka jej ekonomickému rastu prichádzajú za prácou mnohí cudzinci. Pracovná migrácia je v Trnave dominantná, ale populácia cudzincov je tu pomerne rozmanitá, v meste dlhoročne žijú cudzinci z 80 krajín sveta. Ich motivácia usadiť sa tu je rôzna – niektorí tu ostali ako absolventi a absolventky miestnych univerzít, iní prišli za príbuznými, alebo sa sem vydali či oženili. Sú aj takí, ktorí sa práve do Trnavy prisťahovali preto, že sa im toto mesto zapáčilo, keď boli na dovolenke na Slovensku.

Predchádzajúce výskumy ukázali, že mestá na Slovensku si častokrát neuvedomujú, že populácia cudzincov na ich území narastá. To však nie je prípad Trnavy, ktorá si nárast počtu cudzincov nielen uvedomuje, ale má aj záujem pôsobiť proaktívne v prospech dobrého spoluzitia v meste a využívania potenciálu každého nového obyvateľa.

Na to, aby aktivity mesta mohli byť úspešné, je potrebné detailne poznať potreby miestnej komunity – väčšinového obyvateľstva, cudzincov, ale aj lokálnych inštitúcií. Len vtedy môžu prijaté opatrenia viesť k želaným cieľom. Práve to je dôvodom na realizáciu tohto výskumu. Cieľom bolo zmapovať situáciu v Trnave a priniesť nápady a odporúčania, čo by mohlo mesto v budúcnosti robiť pre to, aby narastajúca migrácia na jeho území bola pre miestne spoločenstvo prínosom. Táto analýza je výsledkom tzv. desk-research a kvalitatívneho výskumu, ktorý sme realizovali v Trnave v mesiacoch máj-august 2018.

TRNAVA AKO MESTO

Trnava je významným regionálnym centrom a podľa počtu obyvateľov najväčším mestom Trnavského kraja. Na konci roku 2013 malo mesto 68 466 obyvateľov, čo tvorilo 54 % populácie celého okresu Trnava, 12,3 % populácie Trnavského kraja a 1,3 % populácie Slovenskej republiky. V posledných rokoch Trnava zaznamenávala mierny pokles počtu obyvateľov - ide o tých, ktorí majú v meste prihlásený trvalý pobyt. Mesto však pritom zápasí s problémom narastajúceho počtu obyvateľov, ktorí trvalý pobyt prihlásený nemajú a mesto tak nevie zmapovať ich počty a nastaviť podľa toho svoje služby či rozvojové priority. Trnava, rovnako ako iné mestá, má tiež problém so starnutím obyvateľstva.¹

V meste prevažuje priemyselná výroba naviazaná na automobilovú výrobu, a okrem toho elektrotechnický priemysel, chemický a sklársky. V roku 2014 priemysel zamestnával vyše 23% ekonomicky aktívneho obyvateľstva a predstavoval tak najvýznamnejšieho zamestnávateľa.² (Profil mesta Trnava. PHSR mesta Trnava..., 2015). Automobilový a elektrotechnický priemysel pritom patria aj k hlavným zamestnávateľom zahraničných pracovníkov.

Respondenti vo výskume vyzdvihovali kompaktnosť mesta (všade je blízko) a príjemnú komunitnú atmosféru, v ktorej sú mestské podujatia takmer rodinnou záležitosťou – stretnete množstvo priateľov

---

¹ Mesto Trnava (2015). Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Trnava na roky 2014-2020 s výhľadom do roku 2030.

² Mesto Trnava (2015). Profil mesta Trnava. PHSR mesta Trnava - aktualizácia na obdobie rokov 2014 – 2020 s výhľadom do roku 2030.

a známych. Vďaka svojej veľkosti Trnava nemá charakteristiky veľkomesta (ako napríklad Bratislava) – zhon, anonymita, hluk – ktoré by znižovali kvalitu života obyvateľov. Respondenti oceňovali aj upravené verejné priestranstvá, zeleň, rozvíjajúcu sa cyklo dopravu, možnosti trávenia voľného času v centre mesta (pešia zóna). Trnava bola v rozhovoroch popisovaná ako miesto na dobrý život. Dobro sa žije tým, ktorí sa snažia a pracujú, čo vďaka nízkej nezamestnanosti nie je v súčasnosti problémom. V júni 2018 dosiahla nezamestnanosť úroveň 2,35% (Pokorný, 2018). **Trnava tak akoby žije svoj „americký sen“ prosperity, z ktorej si každý môže odkrojiť, ak prejaví dostatočnú snahu.** Ťažší život majú v Trnave ľudia, ktorí sa vplyvom rôznych faktorov a z rôznych dôvodov (deštrukcia rodinných vzťahov, osobné zlyhania, či štrukturálne znevýhodnenie a pod.) nedokážu podieľať na trnavskom „americkom sne“ (ľudia bez domova, ľudia so zdravotným postihnutím, seniori, ľudia v ťažkých životných situáciách či Rómovia žijúci vo vylúčenej lokalite na Coburgovej ulici). Pre viacerých respondentov však majú ťažší život tí, ktorí sa nesnažia dostatočne.

Trnava sa v posledných rokoch snaží byť otvoreným mestom, najmä v zmysle podpory organizácií občianskej spoločnosti a rôznych kultúrnych iniciatív a podujatí. Podľa respondentov však obyvatelia zostávajú pomerne konzervatívni a uzavretí. Niektorí túto uzavretosť pripisovali historickej previazanosti mesta s pôsobením cirkví. Mesto tak má akoby dve tváre: jednu, ktorá je ovplyvnená minulosťou, ktorá neprijíma nič, čo prichádza zvonka a ktorú jeden respondent charakterizoval slovami „*enem pre nás a naše dzeci*“ (TT-K-2); a druhá, ktorá prijíma nové veci vrátane tých, ktoré prichádzajú spoza hraníc.

Podľa jednej respondentky pôsobiacej v oblasti komunikácie a médií je Trnava skôr homogénnym slovenským mestom, aj keď postupne nadobúda kozmopolitný charakter spôsobený príchodom väčšieho počtu cudzincov.

Výzvy – noví ľudia, o ktorých nevieme a málo bytov

Podobne ako mnoho ďalších miest na Slovensku aj Trnava čelí nedostatku mestských nájomných bytov. V súčasnosti sa do mesta sťahuje mnoho nových ľudí (nielen zo zahraničia, ale aj z iných regiónov Slovenska) a stúpa dopyt po nájomnom bývaní, ale aj kúpe vlastnej nehnuteľnosti. **Vo vzťahu k zahraničným pracovníkom sa navyše nedostatok cenovo dostupného bývania rieši zriaďovaním ubytovní,** ktoré väčšina respondentov vnímala negatívne ako zdroj hluku a výtržností.

Napriek tomu, že sa do mesta sťahuje veľa nových obyvateľov, samospráva zaznamenáva formálny pokles počtu obyvateľov, pretože novopríchodzí si tu neprihlasujú trvalý pobyt. To je problém najmä pri strategickom plánovaní – bez dát o počte obyvateľov samospráva nedokáže adekvátne nastavovať služby či plánovať verejné priestory podľa miery ich využívania.

Respondent pôsobiaci v sociálnej sfére spomenul aj nedostatok niektorých sociálnych služieb - zabúda sa na tých, ktorí nestíhajú držať krok s prudkým rozvojom mesta.

Trnavskí lokálpatrioti – kto je Trnavčan?

Do akej miery je miestna komunita otvorená prijímaniu nových ľudí za svojich plnohodnotných členov? Komunita Trnavčanov nie je homogénna – môže zahŕňať ľudí, ktorí sa tu narodili a žijú celý život, takých, ktorí sa narodili inde, ale prisťahovali sa a majú tu trvalý pobyt, ale aj takých, ktorí si ten trvalý pobyt ešte neprehlásili. **Nie je teda také uzavreté, ako sa na prvý pohľad môže zdať. Kritériom prijatia je to, aby noví obyvatelia prinášali mestu nové a pozitívne myšlienky a podnety.** To by malo byť aj cieľom integračných opatrení – vytvárať priestor, aby všetci obyvatelia bez rozdielu pôvodu či etnicity mali reálnu možnosť zapojiť sa do diania v meste, využiť svoj potenciál v prospech komunity a prispieť

tak k jej rozvoju. Pritom nemusí ísť vyslovene o nejakú výraznú občiansku angažovanosť, zásadným prínosom je aj vzájomný rešpekt v mestskej komunite a zdieľanie aj nepísaných pravidiel spolužitia. pretože mesto slúži všetkým

CUDZINCI V MESTE

Trnava patrí k mestám, ktoré v posledných rokoch vykazujú pomerne výrazný počet prichádzajúcich cudzincov, a to najmä z dôvodu celkového rozvoja ekonomiky, klesajúcej nezamestnanosti a faktu, že Trnava je jedno z priemyselných centier, predovšetkým pokiaľ ide o automobilový priemysel a naň naviazané odvetvia.

Tabuľka 1. Počet cudzincov v okrese Trnava podľa typu pobytu k 31.1.2018

Typ pobytu			
Trvalý	Prechodný	Tolerovaný	Spolu
2503 (51,45%)	2323 (47,75%)	39 (0,8%)	4865

Zdroj: ÚHCP

Z počtu cudzincov uvedených v Tabuľke 1. bolo **3480 (71,5%) mužov a 1385 (28,5%) žien**. Dáta Úradu hraničnej a cudzineckej polície (ÚHCP) taktiež uvádzajú, že k 31.1.2018 malo v trnavskom okrese registrovaný pobyt **2085 (42,85%) občanov EÚ/EHP a 2780 (57,14%) štátnych príslušníkov tretích krajín**. Celkovo žijú v okrese Trnava cudzinci z **80 rôznych krajín**. Až 825 z nich má status Slováka žijúceho v zahraničí, drvivá väčšina z nich pochádza so Srbska.

Najviac cudzincov pochádzalo začiatkom roka 2018 zo Srbska (1634), Rumunska (551), Českej republiky (298) a Ukrajiny (266).

Odhady respondentov o počtoch cudzincov v meste záviseli od toho, koho oni sami za cudzinca považovali. Často do tejto skupiny nerátali cudzincov, ktorí v meste žijú dlhodobo (*“to ani nie sú cudzinci”*) alebo, naopak, prichádzali len na krátky čas za prácou.

V súčasnosti respondenti najvýraznejšie vnímajú pracovných migrantov z Ukrajiny, či Rumunska. Predovšetkým však vnímajú komunitu Srbov, ktorí do Trnavy prichádzajú za prácou. **Informácie o pracovných migrantoch zo Srbska čerpali respondenti najmä z médií, zo sociálnych sietí, z rečí, ktoré sa v meste šíria medzi ľuďmi, ale aj z vlastného vnímania Srbov vo svojich susedstvách**. Ani zamestnanci samosprávy tak nemali overené zdroje informácií o tom, kto do mesta prichádza, z akých dôvodov, kde a na akých pozíciách pracujú, kde a ako bývajú a pod.

V prípade mužov (najmä, ale nielen) zo Srbska ide o tzv. **cirkulárnu migráciu**³, ktorú však niektorí respondenti vnímali negatívne, pretože **krátkodobí pracovní migranti nemajú podľa nich žiadnu motiváciu zapájať sa do života mestskej komunity a prispievať k jej rozvoju. Svoj pobyt vnímajú ako dočasný a účelový (rýchly zárobok)**.

Komunitu srbských pracovníkov vnímali respondenti najmä cez ojedinelé incidenty, ktoré sa s nimi spájajú najmä v médiách. Respondenti spomínali konflikty na ubytovniach vyvolané alkoholom či

³ Cirkulárna, resp. okružná migrácia znamená, že cudzinci strávia v prijímajúcej krajine nejaký čas a pracujú bez toho, aby sa tým zvýšila migrácia trvalá. Okružná migrácia je teda migrácia z krajiny pôvodu do cieľovej krajiny a späť, ktorá má spravidla opakujúci sa charakter (EMN Glossary. Dostupné na <http://emn.sarenet.es/Downloads/prepareShowFiles.do?jsessionid=1623A2E22F0D9111443EAE63036B8DEA?directoryID=117>)

hlučnosť, ktorú pripisovali „balkánskej náture“. Takéto incidenty, z ktorých niektoré boli aj medializované, boli zovšeobecňované na celú populáciu Srbov.

Ako problém respondenti vnímali aj fakt, že veľkú časť cudzincov prichádzajúcich do Trnavy predstavujú nekvalifikovaní robotníci s nízkym vzdelaním, ktorí tu strávia len krátky čas a nemajú motiváciu podieľať sa na rozvoji mesta, či zapájať sa do života v ňom. Jedna respondentka z občianskej spoločnosti vnímala aj druhú stranu mince, a to **úlohu väčšinovej spoločnosti pri vytváraní väzieb s migrantmi, aby ich motivovala k záujmu zapájať sa do diania v meste** namiesto pasívneho čakania na ich iniciatívu.

„Trnavčania sú taký tvrdý oriešok“ – vzťahy v meste

Respondenti vnímali Trnavčanov ako skôr uzavretých voči novým obyvateľom prichádzajúcim z iných krajín. Cudzinci akoby narúšali homogénnosť miestnej komunity a pocit bezpečia, ktorý táto homogénnosť mestskej komunity obyvateľom možno poskytuje. **Noví, odlišní ľudia sú potom vnímaní ako narušitelia toho, na čo sú obyvatelia zvyknutí.** Na druhej strane však cudzinci, s ktorými sme realizovali rozhovory, vnímali Trnavčanov ako priateľských.

Otvorené nepriateľstvá respondenti zo samosprávy a mimovládnych organizácií nezaznamenali. V meste ale registrujú aj trendy extrémne pravicové, voči ktorým by sa mesto malo silne vymedziť, ak chce byť otvoreným a liberálnym mestom, ktoré je „*intelektuálne na Západe*“ (TT-K-6). Respondent pochádzajúci z Indie mal aj niekoľko negatívnych zážitkov s miestnymi obyvateľmi (verbálne útoky na ulici), kvôli ktorým má teraz strach chodiť najmä večer na niektoré miesta. Prítomné sú však aj prostredia a komunity, ktoré lepšie vychádzajú s cudzincami. Ide o menšinové prúdy, ktoré sú otvorené novému, napríklad Nádvorie či Kubik. Prejavy negatívnych postojov voči cudzincom, konkrétne Srbom, si všimla jedna respondentka pôsobiaca v občianskom sektore napríklad pri nákupoch v supermarkete.

V súčasnosti je podľa jednej respondentky viditeľná najmä migrácia lacnej pracovnej sily, čo, ako uvádzame vyššie, aj respondenti vnímali skôr negatívne. **Vnímanie najmä tohto typu migrácie v meste zužuje a skresľuje celkové vnímanie populácie cudzincov. Aspekty spojené s pracovnou migráciou, ktoré obyvatelia môžu vnímať negatívne, tak vzťahujú na tému migrácie ako takú a príliš nediferencujú.**

Významnú úlohu vo vnímaní migrácie zohrávajú podľa jedného respondenta médiá, ktoré majú tendenciu informovať predovšetkým o negatívnych aspektoch, ktoré môžu byť s migráciou spojené.

Otvorenejšie postoje voči migrácii majú podľa jednej respondentky z občianskej spoločnosti mladí ľudia, pre ktorých sa cudzinci postupne stávajú bežnou súčasťou života aj vďaka tomu, že majú napríklad spolužiakov a spolužiačky z iných krajín. Práve „zbežnenie“ témy migrácie by mohlo byť úlohou mesta v rámci jeho komunikačnej stratégie.

Vzťah Trnavčanov k cudzincom je podľa jednej respondentky otázkou postupného zvyku. Historicky nie je Trnava, ale nielen Trnava, zvyknutá na iné kultúry. S postupom času sa však s nimi budú čoraz častejšie stretávať, vďaka čomu už tieto interakcie nebudú považovať za niečo nové a nezvyklé.

(Ne)stretávanie sa, paralelné svety a skryté konflikty

Občanov Srbska respondenti registrovali každodenne v uliciach mesta, pri nákupoch v supermarketoch, či na športoviskách, kam si chodia zahrať basketbal a podobne. K výraznejším kontaktom však nedochádza. To je spôsobené jednak tým, že miestna spoločnosť nie je nastavená otvorene a bezprostredne nadväzovať kontakty s cudzincami. Úlohu ale zohráva aj uzavretosť

cudzineckých komunit. Tú niektorí respondenti vnímali ako prirodzený jav v situácii, keď človek prichádza do nového prostredia. Automaticky tak hľadá niekoho, kto hovorí rovnakým jazykom, má podobnú skúsenosť a vie mu poradiť. Najmä v prípadoch, keď neexistujú štandardizované mechanizmy pomoci s orientáciou či poradenstva sú cudzinci nútení využívať vlastné siete a „riešiť“ svoje problémy a otázky s pomocou svojich komunit.

Respondenti nezaznamenali, že by medzi domácim obyvateľstvom a cudzincami dochádzalo k nejakým otvoreným konfliktom. Objavila sa však petícia obyvateľov obce Voderady proti zriadeniu ubytovne pre zahraničných zamestnancov miestnej fabriky. Ako uviedla jedna respondentka nášho výskumu, **problémom je, že neexistuje stratégia, ako pristupovať k príchodu väčších počtov nových obyvateľov do menších komunit a ako to komunikovať verejnosti.**

Objavili sa však aj sťažnosti obyvateľov niektorých bytových domov, ktoré adresovali mestskému úradu, kde predmetom bolo to, že podnájomníci zo zahraničia (vo výpovediach respondentov išlo o Srbov) sú pod vplyvom alkoholu hluční a narúšajú pokojné spolunažívanie v susedstve. Stáva sa to v prípadoch, kedy majiteľ prenajme byt väčšej skupine robotníkov. Mesto však podľa respondentov zastupujúcich samosprávu nemá ako zasiahnuť v takýchto prípadoch. Jediné, čo môžu urobiť, je osloviť vlastníka a riešiť to pohovorom. **Ďalšou možnosťou je zabrániť tomu, aby cudzinci v meste vytvárali paralelné štruktúry, a, naopak, vytvárať možnosti, aby sa zapájali do spoločnosti.** Respondenti registrovali tiež **konflikty vnútri srbskej komunity** - tie boli dominantnou témou pri diskusii o komunite srbských robotníkov. V rozhovoroch sa opakovane objavovali zmienky o zásahoch polície v hoteli Nukleon.

Pri negatívnom vnímaní zahraničných, predovšetkým srbských robotníkov, zohráva úlohu fakt, že ide o nízkokvalifikovaných robotníkov s nízkym vzdelaním. V porovnaní napríklad s vysokokvalifikovanými manažérmi zo zahraničia tak robotníci zo Srbska (ale aj iných krajín) vychádzali ako tí, ktorí nemajú potenciál vytvárať žiadne hodnoty. Okrem toho však rolu zohráva aj stereotypné vnímanie Srbov ako „*hlučných Balkáncov s horúcou krvou*“.

Plusy a mínusy migrácie

Úvahy nad tým, čo migrácia mestu prináša boli ovplyvnené tým, akú skupinu migrantov respondenti v meste vnímali najvýraznejšie. Ak bolo ich vnímanie zúžené najmä na skupinu srbských robotníkov, mali tendenciu tematizovať najmä negatívne aspekty, napríklad vznik ubytovní, ktoré vnímali ako uzavreté a problematické komunity. Ale aj v týchto prípadoch viacerí respondenti uznávali, že je potrebné dať každému šancu, aby ukázal, či chce byť pre spoločnosť prínosom. Negatívom môže byť napríklad aj to, že **migrácia narúša sebaobraz Trnavčanov ako konzervatívnej, ale dynamicky sa rozvíjajúcej komunity.**

Ak respondenti vnímali migráciu v jej rozmanitosti, uvádzali viacero pozitív, ktoré môže mestu priniesť - **premiešanie kultúr, iné hodnoty, trendy a pohľady na svet a zvyšovanie miery tolerancie, rast ekonomiky, či vytváranie pracovných miest.**

Cudzinci by sa mali integrovať – čo to znamená?

To, ako integráciu vnímali cudzinci v našom výskume, vyjadruje nasledovný citát respondentky z Ukrajiny:

„(...) keď som rozmýšľala o presťahovaní, tak hovoria, že keď sa presťahujete do inej krajiny, pozerajte na ľudí, či chcete, aby vaše deti boli tým ľuďom podobné, že oni keď budú rásť v tom prostredí, oni

všetko budú posúvať z prostredia a budú rásť nielen ako vy, že ste rástli v inej krajine, ale budú, sú podobné ako občania tej krajiny, kde budete bývať.“ (TT-C-14)

Toto vyjadrenie zachytáva potrebu cudzincov zachovať si časť svojej identity, ktorá súvisí s ich krajinou pôvodu a zároveň procesy vytvárania si novej časti identity, ktorá bude formovaná ich novým domovom.

Podľa viacerých respondentov je cudzinec integrovaný vtedy, keď „*ho väčšinová spoločnosť nevníma ako cudzí element. Dokonca aj v tom pozitívnom slova zmysle, v niečom obohacuje tú spoločnosť, ale príliš netrčí tým.*“ (TT-K-2)

Cudzinci si teda môžu ponechať svoje zvyky, ale nemôžu ich vnucovať väčšinovej spoločnosti – práve naopak, podľa viacerých respondentov je nevyhnutné, aby rešpektovali miestny spôsob života.

Na zaradenie je však potrebné, aby cudzinci mohli tunajší spôsob života a pravidiel (aj tie nepísané) spoznať. A na to je potrebná „*totálna komunikácia*“ (TT-K-2). V nej musí zásadnú úlohu zohrávať väčšinová spoločnosť, aby sa „*prirodzeným nenásilným spôsobom (...) dostávali k nim informácie o nás, o našich postupoch, očakávaníach*“ (TT-K-2). Cudzinci však musia prejsť snahu začleniť sa a záujem o mesto či krajinu, do ktorej prišli. **Aj pri priateľskej a partnerskej komunikácii je potrebné (spoločne) nastavovať veľmi striktné pravidlá, ktorých plnenie je neustále pripomínané a vyžadované.**

Integrácia zároveň znamená aj to, že **cudzinci budú mať zaručenú rovnosť v právach** (napr. rovnaké platové podmienky vo vzťahu k pracovným migrantom).

Integrovaní cudzinci okrem toho žijú bežne roztrúsení medzi väčšinovým obyvateľstvom, nie koncentrovaní na ubytovniach, zapájajú sa do sociálneho života mestskej komunity a majú väzby na miestnych obyvateľov.

Dôležitým predpokladom integrácie je tiež **ovládanie slovenčiny**, čo umožňuje nadväzovať vzťahy s domácim obyvateľstvom, a tiež byť samostatný pri riešení každodenných záležitostí.

Vo vzťahu k pracovným migrantom, ktorí do Trnavy prichádzajú len na krátky čas za účelom rýchleho zárobku, však respondenti spochybňovali možnosti integrácie. Integráciu vnímali ako dlhodobý proces, ktorý pri napríklad trojmesačných pracovných cykloch nie je možný. Aj respondenti v našom výskume však pripúšťali, že časť z týchto migrantov na Slovensku či v Trnave pravdepodobne zostane.

Aktéri integrácie v meste

Do integračných procesov musí byť zapojená celá sieť organizácií, lebo žiadna z nich nedokáže samostatne zabezpečiť komplexne všetky aspekty integrácie. K organizáciám, ktoré by týchto procesov mali byť účastné, patria napríklad školy a škôlky, centrá voľného času, organizácie občianskej spoločnosti, materské centrá, rôzne podporné skupiny, polícia, samosprávne kraje, ale aj cirkev, ktorá by podľa jednej respondentky z občianskej spoločnosti mala zohrávať jednu z kľúčových úloh pri prijímaní cudzincov do spoločnosti. A nezastupiteľnú úlohu má tiež vláda, ktorá vytvára podmienky na príchod cudzincov na Slovensko. Organizácie občianskej spoločnosti by mohli zohrať dôležitú úlohu v oblasti vzdelávania a rozvoja povedomia verejnosti o migrácii, čím by prispeli k postupnému otváraniu sa spoločnosti. Ale vzdelávanie by malo byť zamerané aj na cudzincov a malo by sa orientovať na sprostredkovanie informácií o spôsobe života na Slovensku, o pravidlách a zvykoch a podobne. V tejto oblasti by mohli byť nápomocné mestu, pričom do spolupráce by bolo vhodné zapojiť aj migrantské komunity, ktoré už v meste existujú a dokážu fungovať ako most medzi samosprávou a novopríchodzimi cudzincami. Ďalšie úlohy, ktoré by mesto mohlo zohrávať v integrácii cudzincov však už respondenti nedokázali špecifikovať, pretože najmä pracovná migrácia bola vnímaná ako súkromná záležitosť zamestnávateľov, agentúr a ubytovacích zariadení.

Mesto by teda podľa respondentov mohlo so súkromným sektorom spolupracovať, ale až vtedy, keď bude treba riešiť už vzniknuté problémy. Aj tu sa teda objavuje veľmi častý prístup k integrácii cudzincov ako k procesu, ktorý sa „nejako deje“, zatiaľ sa žiadne problémy neobjavili, čoho znakom je, že cudzinci mestský úrad nekontaktujú. Dôvodom však môže byť napríklad aj to, že **cudzinci častokrát ani netušia o tom, že na nejaké služby zo strany mesta majú nárok alebo nevedia, ako je na Slovensku organizovaná samospráva, aké kompetencie má mestský úrad** a podobne. Niektorí cudzinci navyše môžu pochádzať z krajín, v ktorých je dôvera voči inštitúciám na veľmi nízkej úrovni. To vedie k tomu, že ľudia sa naučia byť sebestační, osvoja si životné stratégie, ktoré im umožňujú „prežiť“ aj bez pomoci oficiálnych inštitúcií.

Oblasti integrácie a skúsenosti cudzincov s nimi

Podmienkou úspešnej integrácie je aj to, akým spôsobom sú dostupné a nastavené služby pre cudzincov v meste. Nemusia a ani by nemalo ísť len o špecializované služby pre cudzincov, pretože, ako viackrát vo výskume zaznelo, to by skupinu cudzincov len ďalej vyčleňovalo z mestskej komunity.

JAZYKOVÉ VZDELÁVANIE

V Trnave funguje minimálne 13 jazykových škôl, ktoré poskytujú kurzy rôznych jazykov sveta (angličtina, francúzština, nemčina, ruština, španielčina atď.). Iba dve z nich však ponúkajú aj kurzy slovenčiny. Niektorí cudzinci, s ktorými sme v rámci výskumu hovorili, hovorili po slovensky, ďalší navštevovali jazykový kurz a začínali niečo rozumieť.

Dve respondentky, s ktorými sme hovorili a ktoré pochádzali z Ukrajiny a z Ruska, sa slovenčinu naučili z veľkej časti sami. Ostatní respondenti (Belgicko a India) chodia do jazykovej školy, ktorú im platí zamestnávateľ, pričom však išlo o vysokokvalifikovaných zamestnancov. Cudzinci prichádzajúci za prácou na nižších pozíciách zvyčajne nedostávajú od zamestnávateľa takmer žiadnu podporu. Navyše ich skutočným zamestnávateľom sú často agentúry, čím sa aj znižuje ich reálny príjem a možnosti zaplatiť si jazykový kurz.

VZDELÁVANIE

V školskom roku 2017/2018 bolo pritom na trnavských základných školách 52 detí cudzincov z celkového počtu detí 5308, čo predstavuje necelé 1%.⁴ Napriek tomu, že tento počet sa môže zdať zanedbateľný, každé dieťa má právo na kvalitné vzdelanie, a preto je nutné zohľadňovať individuálne potreby každého dieťaťa.⁵ Vzhľadom na vývoj zahraničnej migrácie do Trnavy možno predpokladať, že počet detí cudzincov na miestnych základných školách bude narastať.

Nástup do školy alebo škôlky je pre deti, ktoré nehovoria po slovensky pomerne náročný. Učiteľky a učitelia nemajú zvyčajne priestor na to, aby sa v skupine dvadsiatich detí venovali každému individuálne. Niektorí cudzinci to potom riešia tak, že si nájdu pre deti súkromnú učiteľku alebo učiteľa slovenčiny. Táto možnosť je však pre mnohých cudzincov finančne nereálna. V škole, s ktorej riaditeľom sme v rámci výskumu hovorili, majú však napríklad asistentku, ktorá deti cudzincov doučuje slovenčinu, a tak im uľahčuje začlenenie sa do vzdelávacieho procesu. Na takéto doučovanie využíva materiály vytvorené pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, učebnicu Krížomkrážom, a taktiež si tvorí vlastné jazykové cvičenia. Uvítala by však možnosť priebežne si v tejto oblasti dopĺňať vzdelanie. Táto škola si sama nastavila to, ako bude k deťom cudzincov pristupovať a podľa slov asistentky ide o „dobrú vôľu riaditeľa“, pričom podporu zhora nedostávajú prakticky žiadnu.

⁴ Štatistické údaje MŠVVŠ SR - CVTI k 15.9.2017.

⁵ Tak, ako sa riešilo dietetické stravovanie 21 detí na trnavských školách v roku 2016 (Zápis zo zasadnutia Komisie školstva a vzdelávania z 12. mája 2016)

Okrem vzdelávacích potrieb je však dôležité, aby učelia a učiteľky pracovali aj so vzťahmi v triedach, aby deti cudzincov boli prijaté do kolektívu.

BÝVANIE

Cudzinci, ktorí do Trnavy prichádzajú na vyššie pracovné pozície, zvyčajne problém s bývaním nemajú, asistenciu im poskytuje v mnohých prípadoch zamestnávateľ. Iné skupiny cudzincov, najmä tí, ktorí prichádzajú na robotnícke pozície do miestnych fabriek, majú iné stratégie hľadania si bývania. Časť z nich využíva možnosť bývať na ubytovniach, ktoré zabezpečuje zamestnávateľ, iní zas využívajú trh súkromných prenajímateľov, ale vyhľadávajú najmä zdieľané ubytovanie. Respondenti však nevedeli, kto a ako toto ubytovanie zabezpečuje.

Ubytovne nie sú v meste vnímané pozitívne práve kvôli tomu, že prehľbujú oddelenosť komunit cudzincov od väčšinovej populácie, posilňujú väzby len v rámci komunity a neumožňujú kontakt s miestnym obyvateľstvom, čím sa limitujú aj možnosti učenia sa jazyka. Ako však uviedli viacerí respondenti, mesto nemá kompetencie v oblasti zriaďovania či nezriaďovania ubytovní, keďže ide o súkromný sektor. O to viac by sa však mesto mohlo snažiť o vytváranie priestoru mimo ubytovní na to, aby sa rôzne skupiny obyvateľstva stretávali, aby mali aj cudzinci z týchto ubytovní pocit, že aj pre nich sa v meste niečo deje a že sú v meste vítaní.

Výzvou, ktorej Trnava čelí podobne ako iné mestá, je **nedostatok mestských nájomných bytov**. To sa však netýka len cudzincov (hoci na takéto byty majú nárok aj cudzinci s trvalým pobytom), ale všetkých obyvateľov mesta. Aktuálne (k 1.1.2019) má mesto k dispozícii 702 bytových jednotiek. Bytový referát MsÚ v Trnave zaevidoval za rok 2018 spolu 241 nových žiadostí o mestské nájomné byty, z toho bolo 141 žiadateľov jednotlivci a 235 žiadateľov rodiny s deťmi. Z celkového počtu nových žiadostí (241) bolo vydaných 70 súhlasov za rok 2018 na nájom bytu, takže samospráva uspokojila približne 1/3 žiadateľov o mestské nájomné byty. O možnostiach bývania v mestských nájomných bytoch sa v priebehu roka 2018 informovalo približne 8400 záujemcov, a to osobne, telefonicky alebo elektronickou formou. Počet záujemcov je veľmi vysoký, ale mnohí z nich nespĺňajú kritériá na pridelenie bytu, napr. podmienku trvalého pobytu, či výšky príjmu. Ročne sa uvoľní približne 70 bytov, ktoré mesto môže následne prideliť ďalším uchádzačom.⁶ Cudzinci však o mestské byty žiadajú skôr výnimočne. Jeden z respondentov si spomínal na dva takéto prípady, pričom v jednom išlo o manžela slovenskej občianky.

ZAMESTNANOSŤ CUDZINCOV

Okres Trnava poskytuje množstvo pracovných príležitostí najmä v automobilovom priemysle a pridružených odvetviach. V súčasnosti majú zamestnávatelia ťažkosti s obsadzovaním týchto miest domácim obyvateľstvom, a preto sa obracajú na zahraničie, najmä na Srbsko, Rumunsko a Ukrajinu.

Tabuľka 2. Zamestnávanie cudzincov v okrese Trnava podľa občianstva a typu povolenia na prácu*

Krajina pôvodu	Rok		
	2016	2017	2018
Štátni príslušníci tretích krajín s povolením na zamestnanie	56 (2,89%)	246 (4%)	1803 (18,08%)

⁶ Informácie poskytol bytový referát MsÚ Trnava.

Štátni príslušníci tretích krajín s informačnou kartou	563 (29%)	4161 (67,67%)	5801 (58,17%)
Občania EÚ/EHP s informačnou kartou	1320 (68%)	1742 (28,33%)	2369 (23,75%)
Spolu	1939	6149	9973

*Údaje platné k 31.1. daného roka

Zdroj: ÚPSVaR

Ako uvádza Tabuľka 2, **nárast zamestnaných cudzincov je v okrese Trnava za posledné dva roky 5-násobný**. Medzi rokmi 2016 a 2017 zároveň nastal prudký nárast podielu štátnych príslušníkov tretích krajín zamestnaných na informačnú kartu, a naopak, pokles podielu občanov EÚ/EHP zamestnaných na informačnú kartu. V roku 2018 taktiež oproti predchádzajúcim rokom vzrástol podiel štátnych príslušníkov tretích krajín zamestnaných na povolenie na zamestnanie.

Zároveň je však možné identifikovať pomerne veľký rozdiel medzi cudzincami, ktorých k 31.1.2018 registruje cudzinecká polícia (4865) a tými, ktorých registrujú úrady práce (9973). Domnievame sa, že tento rozdiel je spôsobený novými inštitútmi zamestnávania cudzincov, ktoré boli zavedené na uľahčenie prijímania cudzincov do zamestnania na krátke obdobie (v rámci tzv. cirkulárnej migrácie).

Jednoznačne najpočetnejšiu skupinu zahraničných pracovníkov v okrese Trnava tvoria **občania Srbska, ktorých počet vzrástol za posledné dva roky desaťnásobne** (v prípade tých, ktorí sú registrovaní cez informačnú kartu). **Počet občanov Srbska, ktorí v okrese Trnava pracujú cez povolenie na zamestnanie, vykazuje dokonca 10-násobný medziročný nárast. Občania Srbska tak začiatkom roka 2018 predstavovali 64,5% všetkých zamestnaných cudzincov v okrese Trnava.** Narastá najmä migrácia občanov Srbska, ktorí prichádzajú ako operátori/montéri strojov a zariadení, kvalifikovaní pracovníci/remeselníci, ale aj pomocní a nekvalifikovaní pracovníci.

V súčasnosti prichádzajú do Trnavy pracovať najmä zahraniční pracovníci s ukončeným základným vzdelaním (33%), vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa (12,39%) a s stredoškolským odborným vzdelaním (cca. 21%).

SOCIÁLNE SLUŽBY

Mesto Trnava si vo svojich strategických dokumentoch kladie otázku (okrem iných), či existuje v meste lokalita, kde by dochádzalo ku kumulácii väčšieho počtu sociálno-patologických javov, a to z hľadiska potrebnosti sociálnych služieb, ako aj z hľadiska kriminality.⁷ Za takúto lokalitu bola v čase vypracovania PHSR považovaná Coburgova ulica, lokalita na okraji mesta, kde žijú prevažne sociálne vylúčení Rómovia.

V posledných rokoch sa však javí ako problematické vnímanie priestorovej koncentrácie zahraničných pracovníkov v niektorých lokalitách zo strany pôvodného obyvateľstva, napr. hotel Nukleon, v ktorom niekoľkokrát zasahovala polícia, v máji 2017 vyhostila 20 Srbov, ktorí v ňom boli ubytovaní z dôvodu neoprávnenosti pobytu.⁸ Väčšina zásahov polície sa týkala priestupkov proti občianskemu spolunažívaniu a proti majetku, ktorých sa dopúšťajú cudzí štátni príslušníci. Dochádzalo aj k rušeniu

⁷ Mesto Trnava (2015). Problémová analýza mesta Trnava. PHSR mesta Trnava - aktualizácia na obdobie rokov 2014 – 2020 s výhľadom do roku 2030.

⁸ Briška, P. (2017). Kukláči zasahovali v Nukleone, vyhostili 20 Srbov. MY Trnava. 5. mája 2017. Dostupné na <https://mytrnava.sme.sk/c/20525980/kuklaci-zasahovali-v-nukleone-vyhostili-dvadsat-srbov.html>; SITA (2017). Dve desiatky Srbov po policajnej akcii v Trnave vyhostili. Pravda. 5. mája 2017. Dostupné na <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/428685-dve-desiatky-srbov-po-policajnej-akcii-v-trnave-vyhostili/>

nočného pokoja. Zamestnávateľ robotníkov (jedna z miestnych automobiliek) údajne v roku 2017 prijal opatrenia na pokojné spoluzitie obyvateľov.⁹ Nie je však známe, o aké opatrenia išlo. Tu je možné **zvážiť využitie interkultúrnej mediácie**, ktorá tak môže byť dôležitým aspektom politik sociálnej integrácie. Ďalšou možnosťou sú opatrenia zamerané na využívanie verejných priestorov, ktoré je často predmetom konfliktov (väčšinová populácia môže mať napríklad pocit, že migranti sú na verejnosti, v parkoch hluční a že verejné priestranstvá využívajú neadekvátne). **Do budúcnosti by bolo možné uvažovať o preventívnej činnosti polície smerom ku koncentrovaným homogénnym komunitám, napr. spomínaným zahraničným pracovníkom, v ktorých je pravdepodobnosť vyššieho výskytu priestupkov (z dôvodu koncentrácie a separácie od ostatnej populácie, nie z dôvodu etnicity či štátnej príslušnosti), čo môže byť negatívne vnímané pôvodným obyvateľstvom a môže viesť k narušeniu sociálnej súdržnosti.**

Respondenti tohto výskumu **nemali žiadnu skúsenosť s cudzincami, ktorí by potrebovali využiť sociálne služby mesta** alebo by vyhľadávali sociálnu pomoc. V prípade, že by sa tak stalo, príslušní zamestnanci by podľa vyjadrení respondentov postupovali podľa zákona – vychádzali by teda z toho, kto má na sociálne služby mesta nárok (občania s trvalým pobytom). Ak by bola prítomná jazyková bariéra, riešili by to operatívne – komunikáciu (aspoň základnú) v angličtine a nemčine by zvládli aj s využitím vlastných jazykových schopností, inak by skúsili nadviazať spoluprácu s miestnou cudzineckou políciou, ktorá podľa respondentov určite disponuje sieťou tlmočníkov z rôznych jazykov. Mesto Trnava v súčasnosti na svojej webstránke **poskytuje aj informácie v angličtine pre cudzincov** (v sekcii určenej pre občanov mesta je podsekcia označená ako „Useful information for foreigners“, teda „užitočné informácie pre cudzincov“).

KOMUNIKÁCIA – MESTO O CUDZINCOCH, MESTO K CUDZINCOM a CUDZINCI K MESTU

Otvorenosť smerom k obyvateľom je ďalšou z kľúčových priorít (D.2) zadefinovaných v PHSR, v rámci ktorej mesto plánuje verejne prerokúvať strategické dokumenty, pravidelne zisťovať spokojnosť občanov s dostupnosťou informácií (dotazníky, rozhovory s klientmi v rámci kancelárie prvého kontaktu) a posilňovanie komunit v mestských častiach. Za dôležité opatrenie považujeme **vytváranie poradných orgánov, ktoré budú združovať samosprávu s tretím sektorom, a participáciu obyvateľov na rozvoji mesta** (komunitné záhrady, projekty v rámci sídlisk a pod.).¹⁰ Obe tieto opatrenia ponúkajú priestor na začlenenie aj migrantskej populácie, resp. riešenie tém súvisiacich s integráciou.

Symbolická politika alebo vysielanie signálu navonok

V súčasnosti mesto tému migrácie nijakým spôsobom nekomunikuje ani príležitostne (bez ohľadu na existenciu či neexistenciu komunikačnej stratégie). V posledných troch rokoch podporilo niekoľko menších aktivít, ktoré sa migrácie týkali (napr. poskytlo priestory na Radnici Lige za ľudské práva na poskytovanie právneho poradenstva cudzincom), ale k migrácii ako takej nezaujalo zatiaľ žiadne stanovisko, ktoré by verejne prezentovalo. Ako však uviedla jedna respondentka z občianskej

---

⁹ Šnidl, V. (2017). Pracujú za málo, zhoršujú vzťahy vo fabrike. Odborári sa sťažujú na robotníkov z Balkánu. Denník N. 17. januára 2017. Dostupné na <https://dennikn.sk/659637/pracuju-za-malo-zhorsuju-vztahy-vo-fabrike-odborari-sa-stazuju-na-robotnikov-z-balkanu/>

¹⁰ Mesto Trnava (2015). Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Trnava na roky 2014-2020 s výhľadom do roku 2030.

spoločnosti, primátor a viacerí poslanci vystupujú veľmi otvorene v otázkach inakosti ako súkromné osoby, aj keď tieto témy neprinášajú na pôdu mesta.

Podľa viacerých respondentov je dôležité, aby mesto túto tému nejakým spôsobom komunikovalo a čím skôr, tým lepšie. Postoj mesta voči migrácii by mal byť pozitívny, pretože, ako zdôvodnila jedna respondentka zastupujúca samosprávu, migrácia je faktom, ktorý už je aj bude bežnou súčasťou našich životov.

Prístup mesta k téme kultúrnej diverzity

Politiky diverzity nemusia mať podobu izolovaných opatrení zameraných na konkrétne cieľové skupiny, ale môže ísť o prístup tzv. mainstreamingu, teda začleňovania týchto tém do politik mesta, keďže kultúrna rozmanitosť je prierezovou záležitosťou. To znamená, že kvalitné služby by mali byť dostupné pre každého obyvateľa s prihliadnutím na jeho/jej špecifické potreby.¹¹

Kultúrna rozmanitosť je pre mesto Trnava na úrovni strategických dokumentov prakticky neviditeľná. V súčasnosti sa politiky mesta zameriavajú len na rómsku menšinu, ktorá je však vnímaná primárne ako sociálna, nie kultúrna skupina.

Okrem politik však samospráva ad hoc realizuje alebo podporuje podujatia, ktoré sú zamerané na zblížovanie väčšiny a menšín, vrátane migrantov (pozri nižšie) a dajú sa považovať za interkultúrne opatrenia (napr. festival *Spájame sily*, diskusia na pôde Radnice o menšinách, diskusia o migrácii na základných školách, Právna klinika – právne poradenstvo cudzincom na pôde Radnice).

Vzhľadom na priestorovú koncentráciu zahraničných pracovníkov v určitých lokalitách v meste je však dôležité prijímať opatrenia na predchádzanie aj ich marginalizácii. Na prevenciu pritom môžu byť využité aj niektoré opatrenia uvedené v komunitnom pláne sociálnych služieb, napr. **realizácia spoločných podujatí pre verejnosť či realizácia festivalu *Spájame sily*, ktorý je zameraný na zdôrazňovanie významu synergie aktérov pri riešení verejných záležitostí v meste a meniť vnímanie majority.**

Hlas cudzincov

Cudzinci sa v Trnave do života mesta zapájajú skôr ako jednotlivci, než ako zástupcovia nejakej komunity. Ani respondenti zastupujúci samosprávu či mimovládne organizácie nevedeli o tom, že by sa nejakí cudzinci niekedy angažovali napríklad pri tvorbe verejných politik, vyjadrovali sa v mestskom zastupiteľstve či inak sa zapájali do diania v meste (mimo kultúrnych podujatí).

Mediálne pokrytie migrácie v meste

Téma migrácie sa v lokálnych médiách objavuje najmä vtedy, keď je spojená s problémami, napríklad v prípade plánov na zriadenie ubytovne v obci Voderady. V takýchto prípadoch však médiá pokrývajú len danú situáciu, nezasadzujú ju do širšieho kontextu a nevenujú sa téme migrácie ako takej. Neinformujú napríklad o tom, koľko cudzincov žije v Trnave, odkiaľ prichádzajú, za akým účelom, ako prebieha ich registrácia a podobne. Niektorí respondenti tiež spochybňovali pravdivosť medializovaných informácií o cudzincoch. Pre nich samotných, ale aj pre bežných ľudí je preto ťažké zorientovať sa v téme.

---

¹¹ European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (2009). Diversity Policy in employment and service provision – case study of Vienna, Austria. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Médiá by pritom mohli fungovať ako sprostredkovatelia vyvážených informácií o migrácii a prítomnosti cudzincov v meste. Na druhej strane by však nemalo ísť o nejaké selektívne prezentovanie témy ako niečoho špeciálneho, inak sa voči tomu obyvatelia vymedzia. Téma migrácie by teda v médiách mala rezonovať vtedy, keď je to aktuálne a pokrývať by sa mali tak negatívne, ako aj pozitívne javy a dianie. Informácie o tom, akí cudzinci v meste žijú, o ich motiváciách prísť práve do Trnavy a podobne, by médiá mohli sprostredkovať napríklad formou príbehov, ako uviedla jedna respondentka pôsobiaca v oblasti komunikácie a médií.

KOMUNITNÁ ANGAŽOVANOSŤ CUDZINCŮV – PRIESTOR PRE HĽADANIE SPOLOČNEJ REČI

Komunitný rozvoj je v posledných rokoch jednou z najviditeľnejších aktivít mesta smerom k svojim obyvateľom. Komunitné aktivity v sebe nesú potenciál aj pre integračné opatrenia. Sieťovanie a spolupráca organizácií pracujúcich v sociálnej oblasti a aktérov komunitného rozvoja by napríklad mohla zahŕňať aj zástupcov migrantov, resp. (potenciálne) aktívnych migrantov v meste. Mohol by sa tým vytvoriť synergický efekt a posilniť tak komunitný rozvoj aj o dimenziu kultúrnej rozmanitosti a integrácie. Zapájanie aktívnych migrantov do diania v meste zároveň vytvára príležitosť na vytváranie mostov smerom k skupinám, na ktoré mesto doteraz nemalo dosah (aj napriek snahám). Na tento účel môžu slúžiť napríklad rôzne komunikačné platformy či fóra na lokálnej úrovni, do ktorých budú zapojení rôzni lokálni aktéri komunitného rozvoja (samospráva, mimovládne organizácie, cirkvi, školy a pod.), vrátane migrantov. Prípadne môže ísť o fóra zamerané špecificky na otázky integrácie.¹²

Niektorí cudzinci v Trnave sú aj verejne aktívni alebo sú členmi rôznych záujmových združení, ktoré na pôde mesta fungujú. Títo sa pritom neangažujú „ako cudzinci“, ale ako bežní obyvatelia mesta. Podľa jedného respondenta pôsobiaceho v kultúrnej oblasti by však bolo dôležité, aby si obyvatelia Trnavy spájali takto verejne angažovaných jednotlivcov aj s ich pôvodom, resp. aby sa viac cudzincov zapájalo do diania v meste, pretože by to mohlo pomôcť vyvážiť negatívne vnímanie cudzincov len ako lacnej pracovnej sily.

Angažovanosť cudzincov vnímali respondenti ako potenciál pre hľadanie spoločnej cesty k porozumeniu a vzájomnému spoznaniu sa. Cudzinci ako obyvatelia mesta by sa do diania mesta dokonca mali zapájať, pretože o to, čo sa v meste deje, by sa mali zaujímať všetci, ktorí v ňom žijú.

Samosprávna úroveň nadobúda v procesoch integrácie migrantov význam aj preto, že prostredníctvom komunálnych a regionálnych volieb môžu aj cudzinci s trvalým pobytom ovplyvňovať verejnú politiku.¹³ Respondenti nemali povedomie o tom, že by sa cudzinci nejak výraznejšie zúčastňovali komunálnych volieb (aj keď o jednotlivcoch vedel respondent, ktorý bol v minulosti členom volebnej komisie) alebo do politického diania v meste, ale ich potenciálnu účasť vnímali pozitívne ako spôsob, ako cudzinci môžu prispieť k rozvoju mesta.

MIGRÁCIA A JEJ MIESTO V POLITIKÁCH MESTA

Mesto Trnava v súčasnosti nemá prijatú žiadnu politiku, ktorá by sa explicitne zameriavala na populáciu cudzincov či oblasti spojené s migráciou a integráciou. Napriek tomu sa však väčšina respondentov

---

¹² European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (2010). Intercultural Policies in European Cities. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

¹³ Hlinčíková, M., Chudžíková, A., Gallová Kriglerová, E., Sekulová, M. (2014). Migranti v meste. Prítomní a (ne)viditeľní. Bratislava: Centrum pre výskum etnicity a kultúry a Inštitút pre verejné otázky.

zhodla, že je potrebné nastavovať politiky včas, a čím skôr, tým lepšie, aby sa zamedzilo vzniku problémov v budúcnosti. **Príprava stratégie by mala zahŕňať aj analýzy toho, ako sa bude migrácia v meste vyvíjať v najbližšom období, najmä v previazaní na lokálny pracovný trh.** Zdrojom inšpirácie, ako uchopiť migráciu a integráciu v lokálnych politikách, by mohli byť skúsenosti zo zahraničia. Opatrenia, ktoré by samospráva mala prijať, nemusia byť vyslovene cielené na cudzincov, ale skôr na komunitu ako celok, ktorej rovnocennou súčasťou sú cudzinci aj majorita. Cieľovou skupinou integračných opatrení by tak mala byť aj väčšinová spoločnosť a mestské inštitúcie, ktoré by sa mali naučiť prispôbiť sa novej spoločenskej realite.¹⁴

Rozvoj mesta, najmä v hospodárskej a sociálnej oblasti, usmerňuje plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Aktuálne je v platnosti verzia na roky 2014-2020 s výhľadom do roku 2030.¹⁵ PHSR (okrem iného) plánuje podporovať podnikateľské prostredie, a to vytváraním podmienok pre investície do výskumu, vývoja a inovácií v spolupráci s akademickou sférou. Zaujímavým opatrením v tejto súvislosti je **vytvorenie značky mesta Trnava prostredníctvom marketingovej stratégie.**¹⁶ Ak by vytváranie tejto značky nebolo naviazané len na podnikateľské prostredie, mohlo by byť využité ako silný identitotvorný moment, ktorý by mohol posilniť pocit prináležania k mestu u rôznych obyvateľov Trnavy, vrátane migrantov. Niektoré európske mestá sa aktívne snažia vytvárať spoločnú identitu – spoločné „my“, do ktorého patria všetci obyvatelia mesta, vrátane tých s migračným pôvodom (napr. „My Amsterdamčania“).

PHSR ďalej navrhuje budovanie partnerstva medzi verejným a súkromným sektorom, v rámci ktorého by mali prebiehať **pravidelné stretnutia s významnými zamestnávateľmi a ďalšími aktérmi** (akademická sféra, verejné inštitúcie a pod.), teda okrúhle stoly nad spoločnými témami, Trnava biznis fórum, Podnikateľský klub.¹⁷ **Keďže Trnava patrí k mestám, ktoré v súčasnosti zažívajú prudký nárast najmä pracovnej migrácie, toto by mohla byť jedna z tém na diskusiu za okrúhlym stolom.**

Komunitný plán sociálnych služieb rozpracúva opatrenia vo vzťahu k marginalizovaným komunitám, ktoré definujú ako skupiny obyvateľov, ktoré sa vyznačujú sociálnym vylúčením v dôsledku pôsobenia rôznych faktorov (napr. strata bydliska, dlhodobá nezamestnanosť, nedostatočná sociálna prispôsobivosť, príslušnosť k určitej etnickej skupine v regióne a pod.).¹⁸ Migranti v Trnave v súčasnosti takúto skupinu nepredstavujú. **Vzhľadom na priestorovú koncentráciu zahraničných pracovníkov v určitých lokalitách v meste je však dôležité prijímať opatrenia na predchádzanie ich marginalizácii.**

---

¹⁴ Hurrle, J., Kušnířaková, T., Trlifajová, L. (2013). Metropole všech? Na koho zaměřit pražskou koncepci integrace cizinců. Dostupné na <http://migraceonline.cz/cz/eknihovna/metropole-vsech-na-koho-zamerit-prazskou-koncepci-integrace-cizincu>

¹⁵ Mesto Trnava (2015). Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Trnava na roky 2014-2020 s výhľadom do roku 2030; Mikušovič, D. (2017). Srbi a Slováci, príbeh z Voderád: Nečudujme sa vášňam, ak v malej dedine ubytujeme 400 robotníkov. Denník N, 25. mája 2017. Dostupné na <https://dennikn.sk/774270/srbi-a-slovaci-pribeh-z-voderad-necudujme-sa-vasniam-ak-v-malej-dedine-ubytujeme-400-robotnikov/>

¹⁶ Mesto Trnava (2015). Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Trnava na roky 2014-2020 s výhľadom do roku 2030.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Mesto Trnava (2015). Komunitný plán sociálnych služieb mesta Trnavy na roky 2016-2020.

VITÁLNA OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ – POTENCIÁL AJ PRE INTEGRAČNÉ AKTIVITY

V Trnave pomerne živo fungujú organizácie občianskej spoločnosti, tento sektor sa rozvíja najmä v posledných rokoch. Z občianskej spoločnosti vzišlo aj súčasné vedenie mesta a povzbudzuje obyvateľov mesta k ďalšej angažovanosti. Témy, ktoré boli kedysi záležitosťou mimovládnych organizácií sa tak dostávajú aj na pôdu mesta a do mestských politík. Organizácie občianskej spoločnosti tiež cítia väčšiu podporu zo strany mesta, než tomu bolo v minulosti.

Organizácie občianskej spoločnosti pokrývajú rôzne témy od sociálnej oblasti, cez kultúru a komunitné podujatia až po environmentalistiku. Niektoré z týchto organizácií sa navzájom sieťujú, napríklad tzv. pomáhajúce organizácie. Témou, ktorá však pokrytie v meste nemá, je práve téma migrácie a kultúrnej rozmanitosti.

Organizácie občianskej spoločnosti by mohli zohrávať významnú úlohu aj v procesoch integrácie cudzincov v Trnave. Nemuselo by pritom ísť o špecializované organizácie, ktorých cieľovou skupinou či klientelou by boli len cudzinci. Rôzne organizácie by však mali byť pripravené poskytovať služby aj tejto cieľovej skupine. Zároveň by ale malo ísť o sieť organizácií, pretože jedna organizácia nedokáže zabezpečiť všetky potrebné služby. Činnosť mimovládnych organizácií by mohla smerovať aj na všeobecnú populáciu, aby sa postupne búrali predsudky spojené s témou migrácie.

NAMIESTO ZÁVERU: MOŽNOSTI DO BUDÚCNOSTI

Prakticky všetci respondenti sa zhodli na tom, že počet cudzincov prichádzajúcich do Trnavy bude v budúcnosti narastať za predpokladu, že ekonomická situácia sa bude vyvíjať tak ako doteraz, trh práce bude zahraničných migrantov potrebovať a že migračná politika štátu bude migrácii otvorená. Respondenti predpokladali, že charakter migrácie zostane zachovaný – aj naďalej teda budú prichádzať najmä pracovní migranti na krátke obdobie, ale predpokladom je, že časť z nich sa v Trnave aj usadí. Bolo by preto potrebné, aby sa mesto na túto situáciu pripravilo, aby v budúcnosti nevznikali medzi rôznymi skupinami obyvateľov konflikty a aby migrácia bola pre všetky strany skôr výhodou a prínosom. K tomu by mohlo výrazne dopomôcť aj to, keby **existovali analýzy či prognózy, ktoré by dokázali aspoň čiastočne popísať, do akej miery možno rátať s trendom dlhodobého usadenia sa cudzincov v Trnave.**

Úloha mesta v integrácii cudzincov však bola pre respondentov pomerne nejasnou témou. Nedokázali pomenovať kompetencie, ktoré mesto v tejto oblasti má, alebo aktivity, ktoré by mohlo vyvíjať. Podľa respondenta, ktorý pôsobí v sociálnej oblasti, však ide o tému, ktorú by mesto riešiť malo, pretože je to sociálna problematika („*vyvoláva to sociálne pnutia a diskomfort*“ – TT-K-2) a mesto má v sociálnej oblasti veľké kompetencie a zodpovednosť. Zároveň je to však téma, ktorá presahuje hranice mesta, je to problém komunitný aj nadkomunitný, takže nejakú zodpovednosť by mal prijať aj štát.

Aj napriek nevyjasnenosti roly mesta však respondenti tematizovali viacero oblastí, v ktorých by sa mohlo angažovať.

Väčšina respondentov sa zhodla, že pre úspešnú integráciu je potrebné, aby cudzinci mali **možnosť nadväzovať kontakty s miestnym obyvateľstvom**, aby sa vzájomne spoznali a aby miestni obyvatelia boli zvyknutí na spolužitie s inými národnosťami a kultúrami. Ďalej však tápali v tom, ako tento kontakt zabezpečiť. Jednou z možností je, aby si cudzinci sami, ale za podpory mesta, zorganizovali rôzne podujatia, na ktorých by prezentovali svoje kultúry. Podpora mesta by mohla spočívať jednak vo

finančnej dotácii, a jednak v propagácii takéhoto podujatia na svojich komunikačných kanáloch (web, sociálne siete). Takéto podujatia však podľa iného respondenta majú vysoko formalizovaný charakter a nedokážu sprostredkovať autentický kontakt medzi cudzincami a väčšinou spoločnosťou. Môžu tak predstavovať nadstavbu, ale podstatné je, aby cudzinci mali možnosť zažiť bežný život Trnavčanov. Iniciatívu by mala prebrať väčšinová spoločnosť v tom, že cudzincov prizve do rôznych aktivít, o ktorých oni častokrát vôbec netušia, že existujú (brigády, zber odpadkov, organizácia komunitných aktivít a pod.). Možnosti ponúkajú aj rôzne športy, napríklad keby sa zorganizoval futbalový zápas medzi Srbmi a miestnymi obyvateľmi v okolitých obciach, v ktorých sú zriadené ubytovne, mohlo by to pomôcť prelomiť ľady, pretože si dajú „*spolu po pive a už je vyriešené*“ (TT-K-4). Tu by mohli **významnú úlohu zohrávať už existujúce občianskej združenia**, ktoré sú v meste aktívne. Tie by mali do svojich aktivít vťahovať aj cudzincov, umožniť im prispievať svojimi myšlienkami a predstavami k rozvoju mestskej komunity a prejavíť sa.

Spoluprácu by mesto mohlo nadviazať aj s mimovládnyimi organizáciami, ktoré sa téme migrácie a integrácie venujú. Tie by podľa jednej respondentky mohli zohrať úlohu najmä vo vzdelávacích a osvetových aktivitách zameraných tak na väčšinové obyvateľstvo, ako aj cudzincov.

Osveta smerom k cudzincom by mala byť akosi orientáciou v tom, ako funguje miestna spoločnosť a miestna komunita. Podľa jednej respondentky zastupujúcej samosprávu by bolo užitočné, keby sa vytvorila **pracovná pozícia zameraná na pomoc cudzincom s orientáciou v meste**. V súčasnosti však mnohí cudzinci na začiatku využívajú služby súkromných „asistentov“, ktorí im pomôžu s „*dokladmi, vodia ich za ruku všade*“, ako uviedla respondentka pochádzajúca z Ukrajiny. Pre cudzincov, ktorí nehovoria po slovensky a ani žiadnym príbuzným jazykom (ako je napríklad ukrajinčina) je byrokracia mimoriadne náročná a komplikuje ju aj fakt, že takmer všetky informácie týkajúce sa rôznych úradných záležitostí sú len v slovenčine (výnimkou je sekcia mestského webu s vybranými informáciami pre cudzincov v angličtine). Takéto „asistentské“ firmy (alebo aj jednotlivcov) je už možné nájsť na internete na fórach, kde sa združujú ľudia zo zahraničia (poznáme napríklad fórum ľudí z Ukrajiny), ktorí už žijú na Slovensku a tí, ktorí plánujú prísť. Motiváciou využiť takéto služby je lepšia orientácia v systéme, najmä administratívnom a byrokratickom, a to aj napriek finančným nákladom, ktoré takýto typ služby predstavuje. V prípade vysokokvalifikovaných cudzincov, ktorí prišli na konkrétnu pozíciu na manažérskej úrovni v medzinárodnej firme poskytuje pomoc zamestnávateľ – viaceré firmy majú na to špeciálnych konzultantov (zamestnávateľ jedného respondenta z tohto výskumu má takéhoto konzultanta napríklad v Bratislave). Veľkú pomoc predstavujú aj sociálne siete cudzincov, či už ide o siete v rámci svojich komunit, alebo o miestnych priateľov a známych, ktorých si cudzinci postupne nájdu, v prípade našich respondentov to boli prevažne kolegovia z práce.

Pri úvodnej orientácii v novej krajine by však nemalo ísť len o sprostredkovanie informácií o úradných záležitostiach (čo kde vybaviť), ale aj o „*osobnejší kontakt s človekom. že ho uvedú do spoločnosti. Povedia o meste, aké sú možnosti. Pracovné, ubytovacie, kultúrne a tak ďalej*“ (TT-S1-8). Ako uviedla respondentka z Ukrajiny, na začiatku je všetko cudzie a pomoc je preto vítaná. Nie je však jasné, kto by mal takúto pozíciu financovať – či mesto, štát, alebo by to malo byť v rukách súkromníkov. Podľa jednej respondentky zo samosprávy by optimálnym riešením bolo, keby to financoval štát, pretože nepredpokladá, že cudzinci sú v situácii, aby si platili za takéto služby (aj keď viacerí zjavne sú). Význam vytvorenia alebo podpory takejto pozície na úrovni samosprávy spočíva najmä v možnosti obrátiť sa na oficiálnu inštitúciu, čím sa potenciálne zamedzí zneužívaniu neľahkej situácie cudzincov v novej krajine zo strany rôznych firiem a jednotlivcov, ktorí si z akejto „asistencie“ často robia biznis, aj keď miera využívania a charakter týchto služieb zostáva na Slovensku nejasný. Samotní cudzinci o týchto službách hovoria len zdráhavo, čo sa ukázalo aj vo výskume pracovnej migrácie z Ukrajiny na

Slovensko.¹⁹ Dôvodom, pre ktorý o využívaní rôznych sprostredkovateľov hovoria len rezervovane, môže byť to, že vzťahy medzi sprostredkovateľmi a cudzincami nie sú formalizované a nemajú štandardizované pravidlá, takže je pre respondentov aj ťažké popísať, ako takýto kvázi obchodný vzťah fungoval. Druhým možným dôvodom je to, že sprostredkovatelia vykonávajú túto činnosť neoficiálne, teda tzv. načierno, a respondenti preto o tom radšej nechcú hovoriť.

Okrem toho by osвета smerom k cudzincom mala byť zameraná na **sprostredkovanie ich kontaktu so samosprávou**, pretože v súčasnosti nepoznajú kompetencie mestského úradu, nevedia, že sa na mestský úrad môžu obrátiť a, ako uvádzame vyššie, spoliehajú sa pri riešení rôznych životných situácií najmä na svoje vlastné siete a komunity sa tak uzatvárajú. Keby však mali **oficiálne miesta**, pričom to nemusia byť inštitúcie verejnej správy, ale napríklad mimovládne organizácie, **na ktoré sa môžu s dôverou obrátiť**, nebudú sa musieť obracať na siete v rámci svojich komunit. Pomohlo by to teda otvoreniu sa komunit voči mestu a premosteniu týchto dvoch svetov.

Na druhej strane však ani mesto nepozná komunity cudzincov, ktoré na jeho území žijú (ak je možné vôbec hovoriť o komunitách), a preto „*tiež by sa s nimi mal niekto stretávať, rozprávať. Že teda, keď už sem prišli, tak proste, ako si predstavujú ten život? Či tu chcú zostať alebo nechcú. Ak chcú, že musia akceptovať podmienky života, lebo inak to nebude fungovať*“ (TT-S1-8). **Toto považujeme za pomerne dôležité opatrenie, ktoré by mesto mohlo realizovať, keďže aktívne zapája aj samotných cudzincov. Tým vytvára predpoklad na to, že pravidlá spoluzitia možno definovať v spolupráci, vďaka čomu budú potenciálne lepšie prijaté a dodržiavané oboma stranami (väčšinovým obyvateľstvom aj cudzincami).** V súčasnosti na samosprávnej úrovni prevažuje (a aj v tomto výskume sa objavil) skôr postoj, že ak cudzinci niečo chcú, či potrebujú, mali by sami vyvíjať aktivitu smerom k mestskému úradu. Jedna z respondentiek hovorila o tom, že mesto poskytuje dostatok možností na to, aby aj cudzinci získali informácie o tom, čo sa v meste deje alebo aké sú možnosti na realizáciu rôznych aktivít (napr. infolinka). Mesto je podľa nej otvorené komunikácii a ochotné vymýšľať. Z rozhovorov s cudzincami však vyplynulo, že veľkou bariérou pri komunikácii s mestom, či získavaní informácií o živote a dianí v meste predstavuje fakt, že takmer všetky informácie sú len v slovenčine. Ak teda ešte nehovoria po slovensky, informácie im väčšinou poskytovali kolegovia v práci, napr. o podujatiach, ktoré mesto organizuje a podobne. Sebavnímanie mesta ako otvoreného je veľmi dôležité, pretože tým ukazuje ochotu spolupracovať a podporovať rôzne komunity. Je však tiež potrebné uvedomiť si, že to, čo nám, miestnym, príde ako samozrejmé (napríklad že existuje nejaká infolinka alebo že mesto niekde zverejňuje informácie o možnostiach získavať dotácie, či že tu funguje participatívny rozpočet), nemusí byť samozrejmé aj pre cudzincov, ktorí potrebujú pomoc s orientáciou v tom, ako samospráva na Slovensku a aj konkrétna mestská komunita funguje.

Osveta smerom k väčšinovému obyvateľstvu by mohla mať formu prednášok, workshopov či letáčikov. Dôležité je však aj zapájanie samotného obyvateľstva do rozhodovania o tom, ako mesto pristúpi k integrácii, napríklad formou verejných konzultácií za účasti odbornej verejnosti. Osvetovú funkciu smerom k väčšinovému obyvateľstvu by mohli mať rôzne spoločensko-kultúrne aktivity. Aktuálne sa v Trnave dáva spoločensko-kultúrnemu životu vo všeobecnosti veľký priestor, čo vytvára aj potenciál pre osvetové aktivity v oblasti spoluzitia rôznych kultúr.

Symbolická politika

Ako uvádzame vyššie, podľa viacerých respondentov by mesto malo k migrácii zaujať jasné stanovisko, pretože je to fenomén, s ktorým treba do budúcnosti počítať. Pozícia mesta by mala byť taká, aby

---

¹⁹ Chudžíková, A.H., Bargerová, Z. (2018). Victims of labour exploitation or „illegal“ migrants? Ukrainian workers' labour rights protection in Slovakia. Bratislava: Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

vysielala signály, ktoré by pomáhali predchádzať konfliktom medzi rôznymi skupinami obyvateľov. Jednou z možností je vyjadrovať podporu všetkým, ktorí sa rozhodnú v meste žiť, či už ide o absolventov miestnych vysokých škôl, ktorí prišli z iných regiónov a rozhodli sa po skončení školy v meste zostať, alebo o pracovníkov zo Srbska, ktorí sa tu rozhodli usadiť sa. **Odkazom mesta by malo byť, že si cení každého nového obyvateľa a vníma ho ako potenciálny prínos pre rozvoj.**

Okrem toho by však mesto mohlo aj pomáhať **vyvažovať negatívne správy**, ktoré sú prevažne publikované v spojitosti s migráciou a ponúkať aj pozitívne príbehy. Ako však uviedli niektorí respondenti, nemalo by ísť len o selektívnu prezentáciu pozitív. Komunikácia mesta, aj v spolupráci s lokálnymi médiami, by skôr mala ponúkať realistický pohľad na migráciu a prítomnosť cudzincov v meste. Okrem toho by však mesto malo dávať morálnu podporu tým organizáciám, ktoré sa na jeho území snažia vyvíjať aktivity v oblasti integrácie cudzincov.

V prípade, že by išlo o zmysluplné aktivity, mesto by malo byť pripravené podporiť ich aj materiálne či finančne.

Inšpirácie zo zahraničia

Viacerí respondenti, tak zo samosprávy, ako aj z občianskej spoločnosti, navrhovali čerpať informácie a inšpirácie o tom, ako možno pristupovať k integrácii cudzincov, zo zahraničia. Nemuselo by ísť nevyhnutne len o zdieľanie príkladov dobrej praxe. Prínosom by mohli byť aj reflexie toho, čo by krajiny, ktoré majú s migráciou viac skúseností než Slovensko, urobili inak a čo sú poučenia (*lessons learned*), ktoré si z doterajších prístupov berú do budúcnosti. Benefitom pre Trnavu by boli najmä skúsenosti miest v západnej Európe s podobným typom migrácie, teda s prítomnosťou najmä (ale nielen) pracovných migrantov. Jeden z respondentov navrhuje nadviazanie spolupráce s odborníkmi zo zahraničia pri plánovaní integračných opatrení, aby vychádzali z už odskúšaných modelov. Pri tomto prístupe však treba brať do úvahy lokálne špecifiká a možnosti, ktoré mesto má. Nie je možné preniesť model, ktorý fungoval napr. v nejakom nemeckom meste, v nezmenenej podobe do Trnavy a očakávať, že prinesie rovnaké výsledky.

Dostupnosť štatistických údajov a prognóz

Pre plánovanie integračných opatrení je nevyhnutné, aby samospráva poznala komunity cudzincov žijúcich v meste. Je dôležité, aby informácie o udelených pobytoch prúdili pravidelne a plynule z oddelenia cudzineckej polície na mestský úrad. Potrebné sú však aj dáta o prichádzajúcich zahraničných pracovníkoch z úradu práce, keďže nie všetci cudzinci potrebujú povolenie na pobyt (napr. ak prichádzajú za prácou na 90 dní, nepotrebujú povolenie na pobyt, ale zamestnávateľ je povinný ich prihlásiť na úrade práce). Mesto by malo dostávať nielen informáciu o počte prichádzajúcich cudzincov, ale aj o ich krajine pôvodu a účele, za ktorým prichádzajú. Prínosom pre plánovanie rôznych aktivít môžu byť aj dáta o veku, pohlaví či vzdelanostnej štruktúre. Na základe takýchto údajov by mesto možno zvažovať vytvorenie pozície kultúrneho mediátora pre najpočetnejšie komunity, prípadne podporiť vytvorenie takejto pozície v niektorej mimovládnej organizácii.

Dáta o cudzincoch by pomohli aj pri plánovaní rôznych spoločensko-kultúrnych aktivít zameraných na zblížovanie rôznych komunit, pretože ak sem prichádzajú robotníci, tak nie je nevyhnutné organizovať podujatie nejakej „vysokej kultúry“, typu alternatívneho divadla či koncertu vážnej hudby. Možno predpokladať, že „*majú iné preferencie, radšej si kuknú ten futbal s pivom v ruke a je to okej. Ved' to je normálne všade*“ (TT-K-4). Najvhodnejšie by však bolo plánovať takéto aktivity spoločne s danými komunitami, ako uvádzame vyššie.

Okrem priebežného mapovania si situácie vo vzťahu k cudzineckej populácii v meste, by však bolo potrebné mať k dispozícii aj prognózy vývoja lokálneho trhu práce v previazaní na zahraničnú migráciu. Tak by sa mesto mohlo aj vopred pripraviť na možné budúce scenáre v súvislosti s príchodom väčších počtov zahraničných pracovníkov. Viacerí respondenti sa zhodli na tom, že je dôležité, aby sa prijímali preventívne opatrenia a nie reaktívne, ktoré by už len reagovali na vzniknutú situáciu.

Riešenie bývania cudzincov

Pri diskusii o ubytovniach, ktoré sú pre Trnavu pomerne špecifické, bola zhoda na tom, že obyvatelia mesta ich vnímajú negatívne. Nebola však zhoda na tom, ako inak by sa bývanie pracovných migrantov, najmä tých, ktorí prichádzajú na krátke obdobie, dalo riešiť. Na jednej strane bol názor, že ubytovne sú vlastne dobrým riešením, pretože *„sú tam aj oni, ako skupinka, môžu si rozvíjať svoje kontakty a celkovo a s tým, s čím žili doma, tak to môžu praktizovať aj v cudzej krajine. A tým, že by bola taká ubytovňa umožnená, tak vlastne majú aj tie podmienky pre možnosť ubytovania. Tá spoločnosť by skôr prijala, že keby bolo takto (...) To by možno bolo tak na okraji, ale ťažko povedať, či by sa dokázali s touto našou komunitou zžiť“* (TT-S-1). To je však v priamom rozpore s požiadavkou na to, aby sa začlenili do života miestnej komunity a prispôbili sa. Na druhej strane však ubytovne boli vnímané aj negatívne práve z toho dôvodu, že spôsobujú izoláciu ich obyvateľov od väčšinovej mestskej komunity a zároveň sú potenciálne miestom susedských sporov, čo je podľa jedného respondenta zo samosprávy *„dané tým, že mladí ľudia, ktorí nemajú inú formu vyžitia, prídu po šichte domov, nemá čo robiť, plus pokiaľ si nesú ešte nejaké stigmy z rodných krajín. Keď prídu Srbi a Chorváti tak je stále s nimi spor, je jedno, či sú doma, alebo na Slovensku“* (TT-S4-10).

Ako uvádzame vyššie, väčšina respondentov sa zhodla na tom, že pre úspešnú integráciu je dôležité, aby cudzinci mali možnosť nadväzovať kontakty s miestnym obyvateľstvom. Tento aspekt je ešte dôležitejší v prípade tých cudzincov, ktorí bývajú na rôznych ubytovniach, keďže tu je potenciálne vyššie riziko sociálnej izolácie. Samospráva má pomerne obmedzené možnosti ovplyvňovať zriaďovanie a fungovanie ubytovní. Môže však **realizovať aktivity, ktorými by sa snažila aj ich obyvateľov vtáhať do diania v meste. Ideálne by bolo nadviazať s nimi kontakt a plánovať tieto aktivity spoločne s nimi.**